

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет дошкільної та спеціальної освіти

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальності 012 Дошкільна освіта
освітньої програми Дошкільна освіта

початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти
(1 р. 10 м.)

Розробники програми:

к. п. н., доц. кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Підлипняк І. Ю.

д.п.н., проф. кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Іщенко Л.В.

д.п.н., проф. кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Гаврилюк С.М.

к. п. н., доц. кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Дука Т.М.

завідувач ДНЗ №15 Бурлаченко С.Ю.

Наскрізна програма практики розглянута і схвалена на засіданні кафедр психології та педагогіки розвитку дитини (протокол № 10 від «27» травня 2020 р.) та дошкільної освіти (протокол № 10/1 від «21» травня 2020 р.)

Затверджена на засіданні науково-методичної комісії факультету
Протокол № 6 від «05» червня 2020 р.

I. Пояснювальна записка

1.1. Місце практик в професійній підготовці здобувача вищої освіти

Практична підготовка студентів закладів вищої освіти здійснюється згідно із статтею 43 Закону України «Про вищу освіту» є однією з форм організації освітнього процесу та обов'язковим компонентом освітньо-професійних програм для всіх освітніх ступенів. Від якості виконання завдань у період практики залежить професійне становлення майбутнього фахівця.

Відповідно до Положення про проведення практики студентів ЗВО України, затвердженого Міністерством освіти України від 08.04.1993 р. № 93, Положення по університету практика проводиться на паспортизованих базах, які відповідають вимогам програми: заклади дошкільної освіти, які мають необхідні умови.

Нині відзначається необхідність і водночас складність підготовки педагога нового типу в системі педагогічної освіти, що склалася. Говорити про професійну компетенцію можна лише за наявності відповідних знань, умінь, навичок, сформованості внутрішнього світу особистості. Під професійною компетентністю вихователя розуміється його здатність до розв'язання різних професійних задач – методичних, наочних, діагностичних та ін. У системі професійної підготовки педагога дошкільної освіти важлива роль належить педагогічній практиці, яка є необхідним етапом підготовки студентів до інноваційної діяльності. Під час проходження педагогічної практики студенти освоюють практичну педагогічну діяльність з елементами науково-дослідної діяльності. Це дає можливість оволодіти методами дослідження, виробити здатність спостерігати, узагальнювати, робити висновки, вивчати певну проблему, що необхідно під час науково-дослідної роботи при написанні курсової роботи з основ дошкільної педагогіки, дитячої психології.

Практика допомагає реально формувати в умовах освітнього процесу методичну рефлексію, коли для педагога предметом його роздумів стають засоби і методи власної педагогічної діяльності. В процесі педагогічної

практики у кожного студента розвиваються дослідницькі здібності, здібності до нестандартної інтерпретації освітнього процесу, художні здібності та ін. Цьому допомагає знайомство з творчо працюючими вихователями та педагогічними колективами, атмосфера постійного пошуку. Студенту необхідно давати можливість проявляти самостійність, ініціативу, навіть якщо відразу ефект буде далеко не з кращих. Творчий характер педагогічній практиці додають педагогічна майстерність і педагогічні майстер-класи. Аналіз власної діяльності допомагає практиканту усвідомити труднощі, що виникають у нього в роботі, і знайти грамотні шляхи їх подолання. Професійна компетенція педагога дошкільної освіти визначається базою професійної підготовки і багато в чому залежить від здатності адаптуватися до змінних умов життя в сучасному суспільстві. Ефективна педагогічна практика є міцним фундаментом для закладки основних педагогічних умінь і навичок майбутніх педагогів.

Педагогічна практика є складовою частиною професійної підготовки фахівців освітнього ступеня « молодший бакалавр ». Педагогічна практика у базових закладах дошкільної освіти є обов'язковим компонентом процесу фахової підготовки майбутніх педагогів, важливим етапом їхнього професійного зростання. Практична підготовка забезпечує встановлення безпосереднього зв'язку між теорією та практикою, оскільки в умовах реальної професійної діяльності відбувається інтеграція теоретичних знань і практичних умінь студентів, що зумовлює оволодіння ними складниками професійної компетентності.

Ефективність педагогічної практики залежить від дотримання таких умов: теоретична обґрунтованість системи підготовки студентів до практики, її навчальний і виховний характер, комплексний підхід до визначення завдань, змісту, форм і методів організації та проведення практики, забезпечення наступності та системності на різних етапах її проведення.

1.2. Мета практичної підготовки

Дидактичною метою практичної підготовки студентів є оволодіння ними навичками, вміннями та способами організації майбутньої професійної діяльності.

Практика студентів є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки фахівців у вищих закладах освіти і проводиться на оснащених відповідним чином базах практик – закладах дошкільної освіти.

Основною **метою** педагогічної практики ОС «Молодший бакалавр» є оволодіння студентами сучасними методами, формами професійної діяльності; формування професійних умінь і навичок, необхідних для самостійного вирішення педагогічних завдань в умовах реального освітнього процесу; виховання потреби систематичного професійного самовдосконалення.

1.3. Завдання практичної підготовки

У процесі педагогічної практики студентів спеціальності «Дошкільна освіта» вирішуються такі **завдання**:

- ознайомлення студентів із системою навчально-виховної роботи у закладах дошкільної освіти, навчально-виховних комплексах;
- встановлення та поглиблення зв'язку теоретичних знань студентів з реальним педагогічним процесом, формування умінь використовувати знання в процесі розв'язання конкретних навчально-виховних, оздоровчо-профілактичних, соціально-правових завдань;
- вироблення професійних компетенцій, необхідних вихователю системи дошкільної освіти;
- формування у студентів психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності, розвиток необхідних професійних та особистісних якостей, прагнення до професійного самовдосконалення;
- сприяння зростанню творчого потенціалу студентів під час проведення науково-педагогічних досліджень, вивчення кращого досвіду роботи вихователів системи дошкільної освіти.

1.4. Компетентності здобувача вищої освіти

У процесі проходження усіх видів практик у студентів початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти (молодший бакалавр) формуються такі **компетентності**:

ЗК-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-9. Здійснення безпечної діяльності

ФК-1. Здатність збирати, інтерпретувати та застосовувати отриману інформацію.

ФК-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

ФК-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

ФК-4. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі).

ФК-5. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими.

ФК-6. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку навичок свідомого дотримання суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки.

ФК-12. Здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності.

ФК-13. Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.

ФК-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

ФК-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

ФК-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Програмні результати навчання

ПРН-1. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми раннього і дошкільного віку.

ПРН-2. Розуміти й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПРН-4. Розуміти і визначати особливості усіх видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх організації.

ПРН-10. Володіти вміннями і навичками, необхідними для реалізації стандартів дошкільної освіти; визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього та дошкільного віку.

ПРН-11. Визначати критерії і показники психічного й психофізичного розвитку дітей на різних етапах раннього, дошкільного віку; враховувати отримані дані при виборі методик і технологій навчання і виховання, визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

ПРН-12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу.

ПРН-13. Забезпечувати якість освітнього процесу, керуючись психолого-педагогічними принципами його організації в системі дошкільної освіти та взаємодії з сім'єю.

ПРН-14. Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.

ПРН-16. Розуміти концептуальні наукові положення та володіти практичними уміннями з використання принципів, методів та понять у сфері дошкільної освіти.

ПРН-17. Здійснювати міжособистісну взаємодію з дітьми дошкільного віку та з їхніми батьками.

ПРН-18. Володіти когнітивними та практичними уміннями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПРН-19. Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини.

ПРН-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання.

ПРН-21. Оволодіння практичними навичками складання індивідуальних програм соціалізації й адаптації дітей раннього і дошкільного віку.

ПРН-22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

ПРН-23. Знання основних принципів професійного спілкування українською мовою, принципів і засобів офіційно-ділового мовлення.

II. Види та терміни проходження практик студентів ОС «молодший бакалавр» (1р.10м.)

№ п/п	Вид практики	Курс група	Терміни, тривалість	Семестр
1	Навчальна педагогічна практика	I курс	2 тижні	I
2	Навчальна педагогічна практика	I курс	2 тижні	II
3	Виробнича педагогічна практика	II курс	4 тижнів	IV

III. Бази проведення практик:

Повна назва установи	Юридична адреса	Керівник	На основі чого діє
НВК № 1	20300, Черкаська обл. м. Умань, вул. Тютюнника,9 Тел.: (04744) 5-27-16	Директор: Кривда Вікторія Миколаївна	Договір № 7/17 від 22.11.2016
Дитячий навчальний	20300,	Директор: Соколова	

заклад ясла-садок комбінованого типу № 5	Черкаська обл. м. Умань, вул. Малофонтанна,15 Тел.: (04744) 5-31-34	Світлана Андріївна	Договір № 3/18 від 04.01.2018
Дитячий навчальний заклад ясла-садок комбінованого типу № 7	20300, Черкаська обл. м. Умань, вул. Успенська,22 Тел.: (04744) 5-27-44	Завідуюча: Солоп Віра Миколаївна	Договір № 2/18 від 06.12.2017
Дитячий навчальний заклад комбінованого типу №8	20300, Черкаська область, м.Умань, вул. Урицького 29, тел.: 3–26–11	Завідуюча: Осадченко Любов Павлівна	Договір № 31/17 від 06.12.2017
Дошкільний навчальний заклад ясла-садок компенсуючого типу № 9	20300, Черкаська обл. м. Умань, вул. Гоголя, 3 Тел.: (04744) 3-05-66	Завідуюча: Русява Наталія Олександрівна	Договір № 8/18 від 4 січня 2018 року
Дошкільний навчальний заклад ясла-садок комбінованого типу № 12	20300, Черкаська обл. м. Умань, вул. Ломоносова, 8, Телефон: (04744) 3-42-96	Завідуюча: Дудник Наталія Аркадіївна	Договір № 5/18 від 4 січня 2018 року
Дитячий навчальний заклад ясла-садок комбінованого типу №15	м. Умань, вул. Леніна 5а Телефон: (04744) 5-30-14	Завідуюча: Бурлаченко Світлана Юріївна	Договір № 8/17 від 15.09.2016
Дошкільний навчальний заклад ясла-садок комбінованого типу № 23	20300, Черкаська обл. м. Умань, вул. Новоуманська, 20 Тел.: (04744) 3-44-04	Завідуюча: Завірюха Галина Петрівна	Договір № 6/18 від 4 січня 2018 року
Дошкільний навчальний заклад № 25	20300, Черкаська обл. м. Умань, вул. Пролетарська, 2а Тел.: (04744) 3-60-82	Завідуюча: Дідюра Любов Олексіївна	Договір № 14/18 від 04.01.2018

IV. Організація практики

Перед початком практики проводиться настановча конференція, у ході якої студенти ознайомлюються з програмою практики: керівники роз'яснюють їм мету практики, ставлять конкретні завдання, інформують про зміст діяльності під час проходження практики, форму звітності, критерії оцінювання тощо.

Режим роботи студентів під час практики визначається керівниками практики та узгоджується з правилами внутрішнього розпорядку бази практики.

На період практики в кожній підгрупі студентів призначається староста, який веде облік відвідування студентами практики, організовує і координує роботу підгрупи, виконує доручення керівника практики, методистів, адміністрації і працівників базового навчального закладу чи установи щодо організації і перебігу практики, інформує студентів про консультації, семінари.

Послідовність реалізації завдань практики студент визначає в індивідуальному плані проходження практики. Він складається у перші дні практики, схвалюється викладачем-методистом та керівником від бази практики (вихователем, спеціалістами управління освіти). Кожен студент працює відповідно до свого індивідуального плану.

Протягом педагогічної практики (кожного з її видів) практиканти ведуть щоденник педагогічних спостережень, у якому фіксують інформацію, необхідну для виконання завдань практики, висвітлюють хід їх виконання (згідно індивідуального плану проходження практики), в тому числі й роботу зі складання психолого-педагогічних характеристик дитини, з вивчення та аналізу ділової документації навчального закладу чи управління освіти. Матеріали щоденника використовують для звіту про виконану під час практики роботу.

V. Підведення підсумків практики

Підсумки всіх видів практики підводяться груповими керівниками та методистами практики, обговорюються на засіданнях кафедр, які забезпечують організацію практики, або на звітній конференції.

Після завершення практики студент опрацьовує зібраний матеріал і складає звіт, у якому подає аналіз всіх напрямів своєї роботи під час практики, характеризує повноту виконання завдань, труднощі, з якими стикався, вказує на досягнення та нереалізовані ідеї, визначає причини недоліків та упущень, намічає основні шляхи самовдосконалення.

Оцінювання результатів проходження практики проводиться з урахуванням результатів спостереження за діяльністю студента на основі:

- визначення якості виконання кожного завдання;

- аналізу професійних рис практиканта (дисциплінованість, уміння організувати власний робочий час, ініціативність, творче ставлення до справи та інші), його готовності надати допомогу працівникам дошкільного навчального закладу, управлінню освіти;

- оцінних суджень, висловлених методистами, адміністрацією, працівниками бази практики;

- аналізу змісту та якості звітної документації студента;

- самооцінки студентом ступеня своєї підготовленості до самостійної практичної діяльності та якості виконаної роботи.

За кожен вид педагогічної практики студентам виставляється диференційована оцінка.

Педагогічна практика завершується підсумковою конференцією. У ході конференції студенти звітують про свою роботу під час практики, дають узагальнений аналіз її результатів, обмінюються досвідом у формі презентації перебігу практики, обговорюють причини труднощів та висловлюють пропозиції щодо покращення практичної підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

Критерії оцінки діяльності здобувачів вищої освіти під час практик:

90 – 100 балів – А («відмінно») ставиться в тому випадку, коли: робота за програмою практики здійснена практикантом на високому рівні; практикант проявив себе як організований, сумлінний, творчий під час виконання різних видів роботи, знає і вміє застосовувати у практичній діяльності сучасні технології і нові інформаційні засоби, користується повагою та авторитетом серед колективу бази практики, методистів, керівників практики; здав у визначений термін документацію, оформлену на високому рівні.

82 – 89 балів – В («дуже добре») ставиться в тому випадку, коли робота за програмою практики здобувачем вищої освіти проведена на достатньому рівні; були допущені незначні помилки у період проходження практики, але були самостійно виправлені; практикант не допускав недисциплінованості, байдужості, шаблонності на всіх ділянках роботи; про його діяльність

добре відзивалися в колективі, в якому він перебував у період проходження практики; подав у визначений термін правильно оформлену документацію.

75 – 81 балів – С («добре») ставиться в тому випадку, коли робота за програмою практики проведена на достатньому рівні; практикант допускав незначні помилки при виконанні завдань практики, проте не завжди міг самостійно їх виправити або пояснити у процесі аналізу; у ході практики був дисциплінованим, виконавчим, самостійним, критичним на всіх ділянках роботи, одержав добрі відгуки колективу бази практики, методистів, керівника; подав вчасно документацію, у яку можуть бути внесені незначні доповнення і виправлення за вказівкою групового керівника практики.

69 – 74 балів – D («посередньо») ставиться в тому випадку, коли робота за програмою практики проведена на задовільному рівні; здобувач вищої освіти проявив себе як організований, дисциплінований, але недостатньо самостійний та ініціативний; загальна характеристика діяльності практиканта у період проходження практики одержала позитивні відгуки; із невеликим запізнення подав документацію.

60 – 68 балів – E («задовільно») ставиться здобувачу вищої освіти в тому випадку, коли робота проведена на задовільному рівні; проявив себе як недостатньо організований і дисциплінований, безініціативний; загальна характеристика діяльності на базі практики практиканта з боку керівників практики – «задовільна»; подав невчасно документацію, яка потребує доповнень і виправлень.

35 – 59 балів – Fx («незадовільно»). Відсутня систематичність у роботі практиканта. Роботу, передбачену програмою з практики, виконав на низькому професійному рівні, допускав помилки, пов'язані зі знанням теоретичного матеріалу та виконанням практичних завдань. Отримав негативний відгук про роботу чи незадовільну оцінку при складанні заліку за практику, але за певних умов може повторно пройти практику і отримати позитивну оцінку. Подав документацію з великим запізненням, допустив значні помилки в її оформленні.

0 – 34 балів – F («незадовільно»). Практикант не виконав програми практики і отримав незадовільну оцінку при складанні заліку за практику.

В залежності від суми набраних балів виставляються оцінки у різних системах згідно таблиці:

Бал	ECTS	Оцінка	
90-100	A	5	Відмінно
82-89	B	4	Добре
75-81	C		
69-74	D	3	Задовільно
60-68	E		
35-59	FX	2	Можлива перездача іспиту
1-35	F		Повторення всього курсу

VI. Зміст практик за видами

Педагогічні практики організовується у відповідності до навчального плану спеціальності 012 «Дошкільна освіта» у такому порядку:

НАВЧАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА (I курс, I семестр)

Програму практики укладено відповідно до навчального плану зі спеціальності 012 Дошкільна освіта і розрахована для здобувачів початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти (молодший бакалавр) I курсу денної та заочної форм навчання (впродовж 2 тижнів) на базі закладів дошкільної освіти.

Мета практики: ознайомлення студентів з основним змістом роботи закладів дошкільної освіти і особливостями їх функціонування; вивчення та аналіз професійної діяльності фахівців різного профілю, які працюють в цих освітніх закладах; поглиблення знань студентів із навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності «Дошкільна освіта» з ознайомлювальною практикою.

Завдання практики:

1. Поглибити та закріпити теоретичні знання, отримані при вивченні курсу «Вступ до спеціальності «Дошкільна освіта» з ознайомлювальною практикою.
2. Сформувати знання про специфіку різних типів закладів дошкільної освіти, їхні завдання, зміст, особливості педагогічного процесу.
3. Поглибити знання про специфіку роботи педагогів закладів дошкільної освіти, ознайомити з планом і умовами роботи фахівців у закладах дошкільної освіти.
4. Сприяти адаптації студентів до умов майбутньої професійної діяльності.

Зміст практики

Практика залучає студентів до різних видів педагогічної діяльності, в процесі яких у них розширюється спектр педагогічних компетенцій та формуються професійні педагогічні вміння і навички засобами:

- ознайомлення зі специфікою діяльності закладу дошкільної освіти, з програмами розвитку, виховання і навчання дітей в ЗДО; з документацією, яка регламентує діяльність закладу дошкільної освіти і роботою адміністрації даного освітнього закладу;
- ознайомлення з умовами життєдіяльності дітей в закладі дошкільної освіти, розвивальним середовищем групових кімнат і кабінетів; влаштуванням дитячих майданчиків; організацією освітньо-виховної роботи відповідно до вікових та індивідуальних особливостей вихованців;
- спостереження та аналіз організації різних видів діяльності дітей (режимні моменти, самостійна діяльність дітей, гра, заняття, розваги);
- складання звіту на основі спостереження та узагальнення педагогічного досвіду педагогів.

Змістовий модуль 1. Підготовчий етап

1. Взяти участь у настановчій та підсумковій конференціях щодо організації та проходження практики.
2. Розробити індивідуальний план роботи на період практики.

Змістовий модуль I. Навчально-методична діяльність

1. Вивчити основні нормативно-правові документи у сфері дошкільної освіти.
2. Ознайомитись (дистанційно, через онлайн 3D тур) із діяльністю закладу дошкільної освіти.
3. Ведення щоденника практики з аналізом роботи кожного дня, де відображається зміст проведеної студентом роботи, записуються спостереження та результати аналізу спостережувальних видів діяльності.

Змістовий модуль III. Науково-дослідна діяльність

?????

Форми звітності здобувачів вищої освіти про практику:

За результатами навчальної педагогічної практики студенти подають таку **робочу документацію**:

- індивідуальний план-графік практики;
- щоденник спостережень за період практики;
- фото- та відео- матеріали.

Індивідуальний план-графік практики передбачає види робіт, кількість годин, терміни їх виконання (заплановані дати початку і закінчення роботи), місце проходження практики, характеристику очікуваних результатів.

Щоденник є обов'язковою складовою робочої документації. Структура його оформлення і записів у ньому наступна: титульний аркуш, який містить відомості про студента, назва практики, відомості про місце проходження практики із зазначенням прізвища, імені, по-батькові та посади керівника; щоденні записи, що включають дату, зміст і обсяг роботи, зауваження та пропозиції практиканта.

(Для студентів, які проходять практику за місцем проживання або працевлаштування – обов'язковий відео звіт та фото матеріали)

Звітна документація:

1. Відгук про роботу здобувачів вищої освіти.

Відгук про роботу здобувачів вищої освіти, завіряється керівником установи бази практики.

2. Звіт студента про практику, який повинен мати чітку структуру.

Письмовий звіт студента про проходження навчальної педагогічної практики (має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, мати висновки і пропозиції) (за підписами студента-практиканта та керівника практики).

Робоча та звітна документація з практики, здається студентами-практикантами на перевірку упродовж трьох днів після закінчення практики груповому керівнику, який призначає дату проведення підсумкової конференції. На захисті практики заслуховуються звіти студентів, обговорюються результати, дається оцінка роботи кожного студента, яка охоплює всі напрями його діяльності під час практики.

Студенти, які працюють за фахом і місце роботи відповідає вимогам програми практик на захист надають свою робочу документацію (із наступним її поверненням), відгук на роботу здобувача вищої освіти, звіт.

Вид підсумкового контролю

Навчальна педагогічна практика є складовою навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності «Дошкільна освіта» з ознайомлювальною практикою» і завершується екзаменом.

НАВЧАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА (I курс, II семестр)

Програму практики укладено відповідно до навчального плану зі спеціальності 012 Дошкільна освіта і розрахована для здобувачів початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти (молодший бакалавр) I курсу денної та заочної форм навчання (впродовж 2 тижнів) на базі закладів дошкільної освіти.

Метою практики є поглиблення знань студентів з навчальних дисциплін «Педагогіка дітей раннього віку», «Основи загальної та дошкільної педагогіки», «Основи загальної та дитячої психології» та фахових методик дошкільної освіти, формуванню умінь і навичок проектувати та організовувати освітній процес з дітьми раннього віку, а також роботу з батьками, оволодіння студентами сучасними методами та формами організації освітнього процесу в групах раннього віку, формування у них професійних умінь і навичок роботи з дітьми раннього віку, потреби систематично поновлювати свої знання та творчо застосовувати їх в практичній діяльності у виробничих умовах ЗДО.

Особливу увагу студент-практикант повинен звернути на формування ключових компетенцій дітей раннього віку.

Завдання практики:

1. Поглибити і систематизувати знання студентів з основ загальної та дитячої психології, основ загальної та дошкільної педагогіки, педагогіки дітей раннього віку, фахових методик у роботі з дітьми;

2. Формувати у студентів уміння проектувати та реалізовувати оздоровчу, виховну, розвиваючу і навчальну діяльність в групах раннього віку;

3. Формувати уміння здійснювати педагогічний процес груп раннього віку відповідно до Базового компоненту та діючих програм дошкільної освіти (підбирати ігри, заняття, організовувати різноманітну діяльність дітей, враховуючи їх вікові та індивідуальні особливості);

4. Вчити студентів діагностувати психічний розвиток дітей, використовувати його показники з метою аналізу та корекції навчально-

виховного процесу в групі, визначати завдання по удосконаленню розвивальної роботи, скласти психолого-педагогічну характеристику дитини;

5. Розробляти конспекти ігор-занять і проводити їх з підгрупами дітей та індивідуально;

6. Вчити забезпечувати процес адаптації дітей раннього віку до нових соціальних умов в ЗДО;

7. Розвивати відповідальне ставлення до безпеки життєдіяльності дітей, охорони і зміцнення їхнього здоров'я;

8. Стимулювати практикантів до поглиблення психолого-педагогічних знань, удосконалення педагогічних здібностей;

9. Формувати вміння налагоджувати взаємодію з родинами для забезпечення єдності у вихованні та розвитку дітей раннього віку.

Зміст практики

Педагогічну практику в закладах дошкільної освіти студенти проходять на першому курсі, її тривалість – два тижні. Керівництво практикою здійснюють методисти – викладачі факультету дошкільної та спеціальної освіти, завідувач (директор) ЗДО, вихователь-методист, вихователі закладів дошкільної освіти.

Завдання педагогічної практики рівномірно розподіляються протягом двох тижнів з поступовим ускладненням і відображаються в індивідуальних планах проходження педагогічної практики студентів. Індивідуальний план кожен студент погоджує з керівником ЗДО, вихователем, методистом та керівником практики.

Студенти працюють почергово в першу або другу половину дня і проводять таку роботу: спостерігають за роботою вихователя, інших практикантів, аналізують її, складають календарний план роботи з дітьми та працюють за ним; розробляють конспекти занять (в другу половину практики можливе складання плану заняття); здійснюють всебічне виховання і розвиток дітей на заняттях і у повсякденному житті; створюють умови для розвитку самостійної діяльності дітей (ігрової, трудової, художньої та ін.);

проводять діагностику знань, умінь в навичок дітей, психолого-педагогічні спостереження; створюють і підтримують у групі сприятливий психологічний клімат, забезпечують охорону здоров'я дітей, запобігають дитячому травматизму; проводять педагогічний експеримент відповідно до теми курсової роботи, впроваджують результати власного наукового дослідження в практику, організовують роботу з батьками; проводять відкриті заняття з наступним обговоренням.

Змістовий модуль I. Підготовчий етап

На *підготовчому етапі* студенти спостерігають і аналізують освітній процес в закріпленій за ними групі: заняття, режимні процеси тощо. Окрім того, для студентів-практикантів організовуються заняття з різних розділів програми закладу дошкільної освіти та різних типів: комплексні, комбіновані, тематичні, інтегровані заняття; заняття фронтальні, групові, індивідуальні; вечори розваг, тематичні свята та ін. (всього 5-6 видів педагогічної діяльності). Всі проведені заходи спостерігають і беруть участь в їх обговоренні усі студенти підгрупи. Результати спостережень практиканти фіксують в щоденнику, який ведуть протягом всієї практики.

Також в перші дні практики кожен студент під час спостережень вивчає дітей своєї вікової групи, рівень їх знань, умінь і навичок, характер взаємовідносин в різних видах діяльності, визначає дитину за якою проводитиме психолого-педагогічне спостереження.

В кінці першого тижня студенти завершують складати індивідуальний план проходження педагогічної практики, готують документацію для самостійного проведення навчально-виховної роботи з дітьми в наступні тижні практики (календарні плани та конспекти занять).

Змістовий модуль II. Навчально-методична діяльність

На основному етапі студенти спостерігають за роботою вихователя та пробують самостійно виконувати всі режимні моменти. В цей час крім щоденної навчально-виховної роботи з дітьми студенти пробують організовувати загальні заходи для дітей (тематичні свята, екскурсії); проводити роботу з батьками: участь у батьківських зборах, індивідуальні та

групові консультації з питань ефективної адаптації дітей раннього віку до ЗДО, бесіди. А також добирають і оформляють матеріали в батьківських куточках тощо.

Змістовий модуль III. Науково-дослідна діяльність

Студенти-практиканти проводять педагогічний експеримент відповідно до теми курсової роботи та збирають документи до портфоліо, зокрема:

- результати проведеної діагностики психофізичного розвитку дітей групи;
- матеріали розробленого інтегрованого заняття;
- матеріали роботи з батьками (збори, консультація, тренінг, тощо);
- соціальний портрет-характеристика вихованців;
- вивчений та оформлений кращий педагогічний досвід вихователя.

Змістовий модуль III. Підсумковий етап

На *підсумковому етапі* працюючи в ролі вихователя, практиканти проводять різноманітні заходи. Конспекти занять перед проведенням затверджуються вихователем групи та керівником кафедри. Проведену навчально-виховну роботу спостерігають та обговорюють всі студенти підгрупи. Практика завершується обговоренням її підсумків на педагогічній раді в закладі дошкільної освіти та оформленням звітної документації.

Форми звітності здобувачів вищої освіти про практику:

За результатами навчальної педагогічної практики студенти подають таку **робочу документацію**:

1. Індивідуальний план проходження педагогічної практики.
2. Щоденник педагогічних спостережень.
3. Календарний план навчально-виховної роботи (на період практики).
4. Конспект проведених занять з протоколами обговорення.
5. Матеріали роботи з батьками (збори, консультація, тренінг, тощо);
6. Психолого-педагогічна характеристика на дитину.
7. Вивчений та оформлений передовий педагогічний досвід

вихователя у ЗДО з різних напрямів роботи з дітьми.

(Для студентів, які проходять практику за місцем проживання або працевлаштування – обов'язковий відео звіт та фото матеріали)

Індивідуальний план-графік практики передбачає види робіт, кількість годин, терміни їх виконання (заплановані дати початку і закінчення роботи), місце проходження практики, характеристику очікуваних результатів.

Щоденник є обов'язковою складовою робочої документації.

Структура його оформлення і записів у ньому наступна: титульний аркуш, який містить відомості про студента, назва практики, відомості про місце проходження практики із зазначенням прізвища, імені, по-батькові та посади керівника; щоденні записи, що включають дату, зміст і обсяг роботи, зауваження та пропозиції практиканта.

Звітна документація:

1. Відгук про роботу здобувачів вищої освіти

Відгук про роботу здобувачів вищої освіти, завіряється керівником установи бази практики.

2. Звіт студента про практику, який повинен мати чітку структуру.

Письмовий звіт студента про проходження навчальної педагогічної практики має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, мати висновки і пропозиції (за підписами студента-практиканта та керівника практики).

Робоча та звітна документація з практики, здається студентами-практикантами на перевірку упродовж трьох днів після закінчення практики груповому керівнику, який призначає дату проведення підсумкової конференції. На захисті практики заслуховуються звіти студентів, обговорюються результати, дається оцінка роботи кожного студента, яка охоплює всі напрями його діяльності під час практики.

Студенти, які працюють за фахом і місце роботи відповідає вимогам програми практик на захист надають свою робочу документацію (із наступним її поверненням), відгук на роботу здобувача вищої освіти, звіт.

Критерії оцінювання

№ п/п	Види робіт	Кількість балів
1	Організованість, дисциплінованість і відповідальне ставлення до своєї роботи студента-практиканта	10
2	Систематичне ведення щоденника практики	10
3	Підготовка та проведення режимних процесів протягом дня або рівень професійно-педагогічних умінь	10
4	Виконання завдань змістових модулів	50
5	Наявність фотоматеріалів заходів, передбачених програмою практики	10
6	Своєчасне оформлення та подача звітної документації	5
7	Участь у настановній та звітній конференціях	5
8	Усього (максимальна кількість балів)	100

Вид підсумкового контролю – залік

ВИРОБНИЧА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

(II курс, IV семестр)

Програму практики укладено відповідно до навчального плану зі спеціальності 012 Дошкільна освіта і розрахована для здобувачів початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти (молодший бакалавр) II курсу денної та заочної форм навчання (впродовж 4 тижнів) на базі закладів дошкільної освіти.

Мета практики:

1) вчити студентів творчо використовувати в педагогічній діяльності вихователя теоретичні знання і практичні вміння, набуті в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін, окремих методик і спеціальних дисциплін та застосовувати їх на практиці у закладі дошкільної освіти;

2) формувати у студентів уміння організовувати навчально-виховний процес у закладі дошкільному освіті;

3) виховувати у студентів інтерес до педагогічної діяльності, розвивати творчу ініціативу та здатність реалізовувати особистісний творчий потенціал;

4) продовжувати розвивати дослідницькі здібності та уміння використовувати сучасні інноваційні технології у професійній діяльності.

Завдання практики:

1. Удосконалення навичок студентів щодо організації педагогічного процесу.

2. Формування умінь співвідносити наукові знання про вікові та індивідуальні особливості дошкільників, організацію життєдіяльності дітей, умови, зміст та методику їх виховання з станом практичної організації педагогічного процесу в закладі дошкільної освіти.

3. Удосконалення вмінь налагоджувати взаємини з вихованцями та їх батьками на основі особистісно-орієнтованої моделі педагогічного спілкування.

4. Формування вмінь налагоджувати ділові взаємини з вихователями закладів дошкільної освіти.

5. Здійснювати педагогічний процес дошкільних груп відповідно до Програм виховання в дитячому садку та Базового компоненту дошкільної освіти в Україні.

6. Удосконалення умінь спостерігати, аналізувати організаційні моменти педагогічного процесу, здійснювати окремі форми контролю навчально-виховного процесу в дошкільних закладах освіти.

7. Формування уміння застосовувати набуті знання для здійснення науково-дослідної роботи, розвиток дослідницьких вмінь та навичок, сприяння розвитку наукового потенціалу здобувачів початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти.

Зміст практики

Змістовий модуль 1. Підготовчий етап

Програма виробничої педагогічної практики передбачає проведення практикантами різнопланової організаційно-педагогічної та методичної роботи, обумовленої виконанням посадових обов'язків вихователя групи дітей дошкільного віку.

Протягом короткого (два-три дні) підготовчого етапу виробничої практики студенти ознайомлюються з умовами виховання та навчання дітей дошкільного віку в конкретному ЗДО, з колективом вихованців групи. У цей же період відбувається загальне ознайомлення з організаційно-методичними аспектами роботи закладу дошкільної освіти. Практика розпочинається з бесіди студентів з керівниками дошкільної установи, у ході якої практиканти отримують загальні відомості про заклад дошкільної освіти (його тип, вид, контингент вихованців, основні напрями навчально-виховної роботи з дітьми, пріоритетні завдання, на розв'язання яких спрямована робота закладу), дізнаються, на основі якої програми здійснюється навчання і виховання дошкільнят та які форми планування навчально-виховної роботи прийняті в закладі. Завідувач ЗДО проводить також інструктаж студентів щодо охорони праці та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку.

Крім роботи безпосередньо у групі, практикант працює у методичному кабінеті, вивчаючи статут, річний план дошкільної установи, аналізуючи довідки, акти фронтального та тематичного обстеження закладу дошкільної освіти відділом освіти, ознайомлюється з різноманітними формами узагальнення кращого досвіду роботи вихователів тощо.

Протягом підготовчого етапу практики практикант складає індивідуальний план своєї роботи на наступні тижні практики. В індивідуальному перспективному плані намічають перегляди занять кращих вихователів закладу, студентів-практикантів, визначають загальну кількість і терміни проведення занять з усіх розділів програми, вказують теми відкритих занять та підготовку до них, розваги, конкурси, виставки, форми участі у святкових ранках, творчі ігри дітей. До плану включають роботу з батьками вихованців: тематику консультацій та бесід, поновлення матеріалів батьківського куточка тощо.

Роботу практиканти відображають у щоденнику педагогічної практики у формі аналітичних записів.

Змістовий модуль 2. Навчально-методична діяльність

Практикант призначається в одну з вікових груп закладу дошкільної освіти, у якій працює в ролі вихователя, виконуючи його обов'язки, але за присутності вихователя, відповідаючи за здоров'я, життя та змістовне, повноцінне виховання дошкільнят. Для забезпечення належної якості навчально-виховної роботи з дітьми практикант разом з вихователем складає індивідуальний план роботи, розробляє конспекти занять та усіх інших форм роботи і погоджує їх з вихователем та методистом закладу дошкільної освіти напередодні проведення. У ранкові та вечірні години практиканти мають проводити бесіди та консультації з батьками вихованців групи щодо щоденних проблем та ситуацій, які виникають у житті дитини тощо.

У цей період виробничої практики груповий методист практики оцінює в першу чергу організацію студентами життєдіяльності дітей у групі, різноманітні форми організації педагогічного процесу (прогулянки, екскурсії-огляди, колективну та індивідуальну трудову та ігрову діяльність тощо).

Готуючись до занять та інших форм роботи з дітьми, студент удосконалює навички роботи з методичною літературою, дидактичними матеріалами, наочними посібниками, вчиться аналізувати отриману інформацію, адаптувати її до рівня розвитку дітей своєї групи. Під час проведення роботи з дітьми студент-практикант приділяє значну увагу налагодженню з вихованцями таких взаємин, що забезпечують емоційно-позитивну атмосферу педагогічного спілкування. Він прагне виявити інтерес, доброзичливе ставлення до дітей, любов до них, враховувати типологічні та індивідуальні особливості дітей, здійснювати індивідуально-диференційований підхід у навчанні та вихованні дошкільнят.

Усю проведenu самостійно роботу студент-практикант фіксує у щоденнику, вчиться аналізувати власну діяльність, об'єктивно оцінювати її.

У цей же період практики студенти, продовжуючи виконувати обов'язки вихователів групи дітей дошкільного віку, основну увагу

приділяють підготовці та проведенню залікових занять та інших форм організації життєдіяльності дітей.

Практиканти проводять по два показових заняття, організовують показові форми роботи з дітьми (фізкультурне свято, лялькову виставу або театралізовану гру, інтелектуальну розвагу, святковий ранок тощо).

Для проведення залікових занять обираються інноваційні форми та методи навчання дітей.

До кожного залікового заняття практиканти підбирають цікавий матеріал, які мають бути затверджені вихователем-методистом закладу дошкільної освіти за два дні до проведення заняття.

Після кожного залікового заняття відбувається його обговорення присутніми (іншими студентами-практикантами, вихователем, методистом, завідуючою, методистом та керівником по практиці).

Практиканти, які спостерігають показові заняття, роблять усебічний аналіз заняття, відзначивши відповідність його змісту програмі певної вікової групи, доцільність обраних форм і методів роботи, ефективність, висловлюють зауваження до заняття, пропонують свої варіанти розв'язання поставлених на занятті навчальних завдань.

Результати обговорення і оцінка за проведення кожного заняття фіксуються у протоколах обговорення, які практикант подає разом із конспектами до робочої документації.

Змістовий модуль III. Науково-дослідна діяльність

- проводити спостереження та комплексний аналіз відвіданих занять з теоретичним обґрунтуванням різних сторін навчальної діяльності;
- спостерігати, аналізувати та узагальнювати досвід вихователів, переносити ефективні прийоми і форми роботи в практику своєї професійної діяльності;
- вивчати методичну літературу і теоретично осмислювати навчальний процес у формі виступів на методичних семінарах, а також удосконалювати свою роботу, використовуючи нові форми та прийоми навчання;

методичні:

- оволодіти методами і прийомами роботи з дітьми під час занять та під час різних видів діяльності, здійснювати індивідуальний підхід до дитини, розвивати їх творчі здібності;

прикладні:

- розробка та виготовлення наочних та дидактичних матеріалів для роботи з дітьми дошкільного віку.

Змістовий модуль IV. Підсумковий етап

На *підсумковому етапі* працюючи в ролі вихователя, практиканти проводять різноманітні заходи. Конспекти занять перед проведенням затверджуються вихователем групи та керівником кафедри. Проведену навчально-виховну роботу спостерігають та обговорюють всі студенти підгрупи. Практика завершується обговоренням її підсумків на педагогічній раді в закладі дошкільної освіти та оформленням звітної документації.

Форми звітності здобувачів вищої освіти про практику:

За результатами виробничої педагогічної практики студенти подають таку **робочу документацію**:

- індивідуальний план-графік практики;
- щоденник спостережень за період практики, з ґрунтовним аналізом проведеної студентом-практикантом роботи;
- конспекти залікових занять (2);
- конспекти проведення залікових заходів з різних видів діяльності: ігрової, трудової, фізкультурно-оздоровчої (3);
- дидактичний матеріал, який виготовлявся до відкритих заходів;
- опис передового педагогічного досвіду одного з педагогів закладу дошкільної освіти;
- фото- та відео- матеріали.

Індивідуальний план-графік практики передбачає види робіт, кількість годин, терміни їх виконання (заплановані дати початку і закінчення роботи), місце проходження практики, характеристику очікуваних результатів.

Щоденник є обов'язковою складовою робочої документації. Структура його оформлення і записів у ньому наступна: титульний аркуш, який містить відомості про студента, назва практики, відомості про місце проходження практики із зазначенням прізвища, імені, по-батькові та посади керівника; щоденні записи, що включають дату, зміст і обсяг роботи, зауваження та пропозиції практиканта.

(Для студентів, які проходять практику за місцем проживання або працевлаштування – обов'язковий відео звіт та фото матеріали)

Звітна документація:

1. Характеристика студента - практиканта, видана закладом дошкільної освіти та завірена печаткою та підписом завідувача ЗДО.

2. Звіт студента про практику, який повинен мати чітку структуру (за підписами студента-практиканта та керівника практики).

Письмовий звіт студента про проходження навчальної педагогічної практики має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, мати висновки і пропозиції (за підписами студента-практиканта та керівника практики).

Робоча та звітна документація з практики, здається студентами-практикантами на перевірку упродовж трьох днів після закінчення практики груповому керівнику, який призначає дату проведення підсумкової конференції. На захисті практики заслуховуються звіти студентів, обговорюються результати, дається оцінка роботи кожного студента, яка охоплює всі напрями його діяльності під час практики.

Студенти, які працюють за фахом і місце роботи відповідає вимогам програми практик на захист надають свою робочу документацію (із наступним її поверненням), характеристику, звіт.

Критерії оцінювання практики

№ п/п	Види робіт	Кількість балів
1	Спостереження і аналіз навчально-виховної роботи в дошкільних групах	10
2	Самостійна робота студента-практиканта на посаді вихователя	10
3	Проведення залікових занять, режимних процесів (участь у їх обговоренні) та роботи з батьками	20
4	Відвідування залікових занять, режимних процесів, участь в їх обговоренні	10
6	Ведення педагогічного щоденника	10
7	Підготовка та оформлення конспекту залікового заняття, режимного процесу, матеріалів тематичної консультації для батьків	10
8	Оформлення і своєчасне подання звітної документації про виробничу педагогічну практику в ДЗО методисту-керівнику	20
9	Презентація результатів проходження практики на звітній конференції (відео або медіа презентація в програмі PowerPoint)	10
	Загальна кількість балів	100

Вид підсумкового контролю – екзамен

Інформаційні ресурси:

1. Нормативна база (Закони, Положення, Укази президента України, Листи МОНУ).
2. Веб-сторінки:
 - www.education.gov.ua – веб-сторінка Міністерства освіти і науки України
 - <http://edu.rin.ru> Освітній портал
 - www.doshkolyata.com.ua/ Сайт для батьків
 - <http://cpprk.reability.ru/> Дитяча особистість
 - <http://window.edu.ru/window> Єдине вікно доступу до освітніх ресурсів.
 - <http://www.experiment.lv/> Розвивальне навчання.
 - <http://pedlib.ru/> Педагогическая библиотека.
 - <http://www.nlr.ru/> Педагогіка. Електронний путівник по довідковим та освітнім ресурсам.

Рекомендована література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. – К., 2012. – 21 с.
2. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання. Монографія. – К.: Світич, 2006. – 304 с.
3. Богуш А.М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. Ківи: Слово, 2008. 408 с.
4. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: практикум. Навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2003. 206 с.
5. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. Київ: Логос, 2003. 221 с.
6. Вітвицька С.С. Практикум з педагогіки вищої школи: Навч. посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для суд. магістратури. Київ: Освіта, 2005. 396 с.
7. Волошина Л. Н. Ігрові програми та технології фізичного виховання дітей 5-7 років. *Фізична культура*. 2003. №4. С. 16.
8. Вступ до спеціальності «Дошкільна освіта»: навч.посібник [для студ. факульт. дошкіл. освіти] / укл. Рогальська Н. В., Кривда В. С. Умань: Видавничо – поліграфічний центр «Візаві», 2012. 136 с.
9. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / за ред. Г.В.Беленької, М.А.Машовець. Київ, 2016.
10. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
11. До планування освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі. Інструктивно-методичний лист МОН України (№1/9 – 434 від 01.10.2002) // Дошкільне виховання. – 2002. – №10.
12. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навчальний посібникю Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
13. Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять та назв / упор. К.Л.Кругтій, О.О.Фунтікова. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2010. 324 с.
14. Закон України «Про освіту» (від 05.09.2017 р., набрання чинності 28.09.2017 р.). URL: <http://www.osvita-konotop.gov.ua/zakon->

ukra%D1%97ni-vid-05-09-2017-2145-viii-pro-osvitu.html.

15. Закон України «Про дошкільну освіту», Закон України «Про охорону дитинства» Київ: Ред.журналу «Дошкільне виховання», 2001. 55 с.
16. Засоби діагностики якості вищої освіти / упорядн. О. Г. Бутенко, С. С. Попиченко, Н. В. Рогальська та ін. Умань, 2016. 24 с.
17. Іщенко Л. В.Формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку: навчальн. посібник. Умань: ФОП Жовтий, 2015. 162 с.
18. Кірієнко Т. Співпраця з родиною. *Дошкільне виховання*. 2006. № 10. С. 7.
19. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: навчальний посібник Київ: ВД «Професіонал», 2004. 206 с.
20. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Науково-метод. посіб. / Наук. ред. О.Л.Кононко. Київ: Редакція журналу «Дошкільне виховання», 2003. 243 с.
21. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посібник О.В. Крушельницька. Київ: Кондор, 2006. 206 с.
22. Марушкевич А.А. Педагогіка вищої школи. Київ: Логос, 2006. 215 с.
23. Методичні рекомендації до складання навчальних програм дисциплін та робочих навчальних програм кредитних модулів / уклад. В. П. Головенкін. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: ІВЦ «Видавництво «Політехніка»», 2006. 20 с.
24. Методичні рекомендації щодо розробки та застосування рейтингових систем оцінювання успішності студентів з навчальних дисциплін / уклад. В.П. Головенкін. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Київ: Нац. техн. ун-т України «Київ. політех. ін-т», 2008. 20 с.
25. Підлипняк І.Ю., Дука Т.М. Методичні рекомендації до організації педагогічної практики студентів спеціальності 012. Дошкільна освіта: навчально-методичні рекомендації. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. 62 с.
26. Педагогічний супровід практичної підготовки студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта: навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад.: Т. М. Дука, І. Ю. Підлипняк. Умань: Візаві, 2020. 120 с.

27. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів / Л.Г.Подоляк, В.Г. Юрченко. Київ: Дивосвіт, 2006. 236 с.
28. Поніманська Т. Педагогічна практика за вимогами кредитно модульної системи: навч. посіб. Київ, 2009. 280 с.
29. Положення «Про організацію освітнього процесу в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини» (затвердженого на засіданні вченої ради 28 квітня 2015 року, протокол №10) URL: <https://udpu.edu.ua/>.
30. Положення про організацію практик в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини (денної та заочної форми навчання) URL: <https://udpu.edu.ua/>.
31. Положення про проведення атестації студентів та семестрового контролю / уклад. В. П. Головенкін, І. О. Мікульонок. Київ: ІВЦ «Видавництво «Політехніка»», 2004. 24 с.
32. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом МОН України від 8 квітня 1993 р. №93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0035-93>.
33. Попиченко С.С., Рогальська Н.В. Педагогічна практика студентів спеціальності «Дошкільне виховання»: Навчально-методичний посібник. Умань: ПП Жовтий, 2009. 116 с.
34. Попиченко С.С., Рогальська Н.В. Методичні настанови до організації педагогічної практики студентів заочного відділення: навчально-методичний посібник. Умань: ПП Жовтий, 2010. 116 с.
35. Психолого-педагогічна практика (практично-зорієнтований посібник на допомогу студентам, магістрантам, аспірантам, психологам, соціальним педагогам) / Кол. Авторів: Пашенко М. І., Пашенко Д. І., Перепелюк Т. Д. Умань, 2008. 179 с.
36. Рекомендації щодо розробки навчальних та робочих навчальних планів за новими напрямками підготовки бакалаврів /уклад. В. П. Головенкін, А. Д. Лемешко. Київ: ІВЦ «Видавництво «Політехніка»», 2007. 24 с.

37. Рекомендації щодо розроблення навчальних та робочих навчальних планів заочної форми навчання / уклад. В.П. Головенкін. Київ: Нац. техн. ун-т України «Київ. політех. ін-т», 2008. 16 с.
38. Семчук С. І. Формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх вихователів: теорія та практика / [монографія]. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2016. 456 с.
39. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: Конспект лекцій. Київ: Академвидав, 2005. 207 с.
40. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Київ: Знання-Прес, 2003.
41. Щербакова К., Макаренко Л. Вступ до спеціальності. Навчально-методичний посібник. 3-є вид., оновлене, доповнене. Львів: Видавництво «Новий Світ – 2000». 2018. 215 с.